

การศึกษาเรื่อง คนเร่ขายยาสมุนไพร : ประสบการณ์ชีวิตและกระบวนการสร้าง “ร่าง” นี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาถึงกระบวนการเกิดขึ้นของการเร่ขายยาสมุนไพร และกระบวนการสร้างความหมายให้แก่สินค้ายาสมุนไพร 2) เพื่อศึกษาถึงประสบการณ์ชีวิตของคนเร่ขายยาสมุนไพร และ 3) ศึกษา “ร่าง” ของคนเร่ขายยาสมุนไพรในฐานะทุนกายภาพ โดยใช้แนวคิดทฤษฎีหลัก 2 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดที่ว่าด้วยสินค้าวัฒนธรรมและกระบวนการกลายเป็นสินค้าของวัฒนธรรม และแนวคิดที่ว่าด้วยร่างกายในฐานะทุนกายภาพ การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการศึกษาทางชาติพันธุ์วรรณา ที่เน้นการเข้าไปใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับกลุ่มตัวอย่างในสนามของการศึกษา ตลอดจนการให้ความสำคัญกับการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม เพื่อตีความปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในสนาม การศึกษาครั้งนี้มีสนามในการศึกษา 2 สนาม ได้แก่ สนามที่เป็นเส้นทาง/พื้นที่ในการเร่ขายยาสมุนไพร ซึ่งผู้ศึกษาได้ร่วมเดินทางและใช้ชีวิตอยู่กับกลุ่มคนเร่ขายยาสมุนไพร และสนามที่เป็นหมู่บ้าน/ชุมชนดั้งเดิมของกลุ่มคนเหล่านี้

จากผลการศึกษา พบว่ากระบวนการกลายเป็นสินค้าของยาสมุนไพรเป็นการแปรเปลี่ยนสถานะของสมุนไพร โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นได้แก่ องค์ความรู้เฉพาะถิ่นถูกบันทึกไว้ใน “ปั๊บ” หรือตำรายาสมุนไพรของหมอเมืองผู้หนึ่งในชนบทภาคเหนือ องค์ความรู้นี้ถูกศึกษาและดัดแปลงโดยลูกหลานซึ่งมองเห็นช่องทางในการทำธุรกิจค้ายาสมุนไพร กระบวนการแปรและแปลงทุนวัฒนธรรมนี้ผนวกเข้ากับกระแสเป็นห่วงสุขภาพ กระแสนิยมท้องถิ่น และกระแสหวงหาอดีตที่แพร่ขยายอยู่ในสังคม ท้องถิ่นได้รับเอามาปรับใช้ผสมกับกลยุทธ์การตลาดทำให้องค์ความรู้เฉพาะถิ่นว่าด้วยภูมิปัญญาเกี่ยวกับสมุนไพรมี “พื้นที่” ในตลาดทุนนิยมในสังคมไทย โดยที่สินค้ายาสมุนไพรในตลาดทุนนิยมเป็นสินค้าที่มีรหัสหมายทางวัฒนธรรมบางประการฝังตัวอยู่ เช่น การแสดงถึงความเป็นของแท้-ดั้งเดิม, การเป็นสินค้าธรรมชาติ ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ, การแสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

ในส่วน of ประสบการณ์ชีวิตของคนเร่ขายยาสมุนไพรซึ่งเป็นการใช้ชีวิตนอกหมู่บ้าน พบว่ากลุ่มคนเร่ขายยาสมุนไพรจะทำการเดินทางเร่ขายยาสมุนไพรไปตามเส้นทางการค้าที่หมอขายยาสมุนไพรเจ้าของธุรกิจกำหนดไว้ ในแต่ละช่วงวันคนเร่ขายยาสมุนไพรจะมีการดำเนินกิจกรรมหลัก 3 ช่วง คือ ช่วงเช้าของวันซึ่งเป็นช่วงเตรียมตัวก่อนการเดินทาง ช่วงสายจนถึงช่วงเย็นเป็นช่วงเวลาของการเดินเร่ขายยาสมุนไพรในพื้นที่ และช่วงค่ำของวันเป็นช่วงเวลาของการพักผ่อนเอาแรง เพื่อเตรียมตัวทำงานในวันต่อไป

สำหรับการศึกษา “ร่าง” ของคนเร่ขายยาสมุนไพรในฐานะทุนกายภาพ พบว่า กลุ่มคนเร่ขายยาสมุนไพรมีกระบวนการสร้างและแสดง/นำเสนอ “ร่าง” ที่หลากหลายในกระบวนการค้า ได้แก่ การทำงานของ “ร่าง” อุดทน, “ร่าง” ตามสังขาร, “ร่าง” บ้านนอก และ “ร่าง” ผิดแผกผู้ฝรั่ง โดยที่กระบวนการสร้างร่างที่หลากหลายไม่ใช่สิ่งที่เพิ่งเกิดและหยุดนิ่ง แต่เป็นกระบวนการของการสั่งสม การเรียนรู้ ของประสบการณ์ในชีวิต ทั้งนี้ “ร่าง” ที่ปรากฏขึ้นในกระบวนการเร่ขายยาสมุนไพร นั้นมิได้เป็นร่างที่สามารถใช้ได้ในทุกสถานการณ์ แต่ถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขทางด้านเวลา และสถานที่ ตลอดจนบริบทแวดล้อมในการดำเนินกระบวนการทำการค้า ส่งผลให้ “ร่าง” บางร่างเป็นร่างที่มีความไม่สอดคล้อง ไม่ลงรอยกับสถานการณ์บางสถานการณ์ ความไม่ลงรอยที่พบได้แก่ ความไม่ลงรอยกัน/ความขัดกันระหว่างชนชั้น (class), เพศสภาพ (gender) และอายุ (age) โดยที่ความไม่ลงรอย ดังกล่าวบางประการสามารถจัดการได้ และบางประการก็ไม่สามารถจัดการได้ ในส่วนของกระบวนการแปลงทุนจากทุนร่างกาย/ทุนกายภาพไปสู่ทุนรูปแบบอื่น พบว่า สามารถแปลงไปสู่ทุนอื่นได้ คือ แปลงสู่ทุนทางเศรษฐกิจ เช่น อาชีพและรายได้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่า “ร่าง” ที่ถูกสร้างขึ้นก่อให้เกิดทุนวัฒนธรรม เช่น โอกาสเรียนรู้โลกกว้าง, การลงทุนทางการศึกษาแก่นุตรหลาน และทุนทางสังคม เช่น การสร้างเครือข่ายลูกค้า, เครือข่ายความสัมพันธ์ในกลุ่มคนเร่ขายยาสมุนไพรด้วยกันเอง

The study of herbal medicine peddlers : lived experience and process of body construction has 3 purposes which are 1) to examine the occurrence of herbal medicine peddling and to examine the construction of meaning of herbal medicine in capital society 2) to study the peddlers' lived experience 3) to study the "Bodies" as physical capital of peddlers.

The 2 perspectives are used in this study : Cultural Commodity and Commoditization, and the perspective of Body as physical capital. The methodology of this study is ethnomethodology and participatory observation so as to interpret and understand the peddlers' social world. In this study, I have studied 2 fields as the follow : 1) the peddling route which I have joined with the caravan of peddlers 2) the peddlers' original communities.

In the process of commoditization of herbal medicine, local knowledge of herbal medicine has been restudied and transformed by local people. This process of knowledge reconstruction is supported by 3 trends : the health conscious, localness, and nostalgic view of local life . In addition, the herbal medicine businesses are applied with the suitable marketing strategies. Then, it paves the way in capital society for local wisdoms towards herbal medicine in Thailand. The herbal medicine is the commodity which is embodied cultural meanings originality and authenticity, natural and safety medicine, and the value of local wisdom.

According to the peddlers' lived experience, they have to travel through the country. The route is planned by the owner of herbal medicine business. Each day, the peddlers have their 3 main activities : preparing the herbal medicine in the morning ; peddling herbal medicine in the late morning until evening ; and taking a rest.

Due to studying the "Bodies" as physical capital of peddlers, the study found that they have the several procedures to construct and present their bodies in many forms : the patience - working bodies ,countryman bodies, elderly bodies, and practicing English speaking bodies. The procedures of bodies construction are dynamic; the construction of the several bodies derived from learning and perceiving the life experiences. However, it does not mean that the Bodies used in herbal medicine peddling can be utilized in every situation ; the Bodies are limited by conditions of time and space. These limitations lead to the incompatibilities between some "Bodies" and some situations. The incompatibilities come from the factors of class, gender, and age. Some of incompatibilities can be handled whereas some of them cannot.

Moreover, this study found that the Bodies as physical capital of peddlers can be transformed to be other capitals: to be the economic capital as money and job ; to be the cultural capital such as their experience of journeys, or education investment for their children; and to be social capital such as network of customers and network of herbal medicine peddlers themselves.